

Лудвиг Хол

БЕЛЕШКЕ

или О помирењу без журбе

VII VARIA

*...Сувише често йишемо оно што би моїли йисаїти сви, а
йроїушїамо оно што бисмо само ми били у сїању да
кажемо и што би нас овековечило.*

Лихтенберг

1

Приликом неког од својих пропуста, говорио је: нека се укњижи на рачун љубави. Али љубав је рекла (човек постане сумњичав па пита) да о тој ствари не зна ништа.

2

У тој земљи постоји варошица у којој нема других професија осим професије ноћног чувара. Сви мушкарци су ноћни чувари.

3

Једном човеку су дали површину одавде до... (раздаљина коју нико не може сагледати) и наложили му да на њој наслика једну слику.

4

Том детету сам показао звезде и оно их је гледало у ноћи. Али када је дошло сутрадан по дану, више их није видело. Онда ми је пребацило да сам му показао нешто чега нема. „Али ја видим јасније него пре, и све до оне удаљене ивице дрвећа!”

6

Дуго му је требало да уђе у воду, али само што је ушао, простачки је извређао оне који још нису били на реду.

Чињеница да се предмет мења само кад је посматран такође је веома важна при истраживању *људске машерије*; несрећни, тужни и усамљени људи измењени су нашом посетом. – „Дубински рониоци појавили су се деветсто метара испод површине мора с лампом страховите светлосне снаге да *изненаде, зашекну* живот. Али тај један облик живота који је наводно тамо затечен, утекао је пред светлошћу; други, кога тамо није било, приближио се.” (Упркос свему томе, тешко да је оно што су овде виделе спољашње очи надмашено оним што су виделе унутрашње очи, од снова или поезије.)

Кад о радњи која има некакво дејство – што може бити једење, пијење, пушење, али и поподневна дремка, касно устајање, купање у хладној или врелој води; морски ваздух, хладна клима, било какав боравак; полно општење, апстинирање, итд. – неко каже да „деморалише”, онда заиста деморалише. Наиме, просечан човек осећа дејство (чија је природа још неутврђена) па се сад сам окреће према деморалишућој страни. Тако се може објаснити што, у земљама где пијење алкохола важи као шкодљиво и срамотно, они који пију брзо постану безвредни; само духовно снажни одолевају. Док се у другим земљама, на пример у Француској, људи при подједнаком или још обилнијем пијењу одржавају у пуној стваралачкој способности. Опет, у некој земљи пушење важи као деморалишуће и деморалише; док у Холандији људи пуше као оаци и притом нимало не испаштају (мњење не каже: то је деморалишуће, јер они имају напретек сопственог дувана). Већ је Хебел утврдио да су многи људи извесно постали добри само зато што су увек важили за добре; а да су други, којима се увек говорило да су лоши људи, и постали лоши. – Само духовно снажни одолевају.

Крајка њрича

Прво су питали зашто се промрзли човек осећа толико лоше: „Недостаје му топлота”, рекао је мудри (није ли запањујуће да је за ту тврдњу био потребан неко мудар?), „предуго му је недостајало топлоте”. Онда су му приуштили нешто топлоте, дали му једну инјекцију топлоте, па кад се и даље није видео неки знатнији бољитак, повикали су: „Гледајте, скаче ли он, скакуће ли он, је ли попут нас? Њему ипак није недостајало топлоте!”

Historiette

Фине дамице, господичићи: господичићи с узаним, шиљастим, искричавим црним ципелама, жене са блиставом свилом, накитом и деколтеима; предајући се

плесу и разговору у дворани која се пресијава од лустера високо у каменим и леденим зидовима Хималаја, у хотелу изграђеном под земљом, у којем су водили размажен живот – смејали су се, кад је наједном унутра ушао један диваљ пар исконског обличја с цепинима и опремљен гвожђем окованим ципелама, омотан дебелим вуном и кожом попрашеном ињем. – Они [дамице и господичићи] плесали су и играли у блиставој дворани. Нису мислили на опасности и тешкоће пута. Горе су дошли железницом (неком још вишом врстом алпске железнице – Јунгфрау) и живели су у хотелу. *Железнице више нема, рекоше придошлице.*

15

Две крајке њриче

I. О људима који другима желе да дају оно што желе они сами, а не оно што желе други. Тако се гладном дарује скупа муштика. – Једна патрицијка већ одавно најављује божићни поклон некој сиротици. Сирота жена очекује, рецимо, неки новчани износ (то треба да буде крупан поклон) – или ће то бити намирнице, шунка, сир, гуска? – Добила је гардеробер за одлагање одеће, најновији модел, фантастичан изум, аутоматски се окреће према кориснику, цена му је била висока (дакако, не може се продати).

II. У тој кући нешто није у реду, тачније, влада ужасан неред, повици, галама, каткад некакав мали дим. – Наслов: *Васијшање*. Крај... Уто се зачује како загрми глас: „Пали!”

Онда су пуцали на кућу.

22

Сћарање. „Али све то уопште не значи да човек, да би се одморио, може да се окрене некој *произвољној* делатности (како би извесни људи желели захтевати од човека, посебно они који стичу добит од делатности коју им препоручују.) Не, ни пошто!

Свака делатност мора бити леишимна, то је строги закон; а у томе да она то није, састоји се највећа и једина права несрећа – борба против тога је једина велика и часна борба човечанства

31

Празноверним се може сматрати неко ко има више пријемчивости за многе ствари које не улазе толико у оно што свакодневно заједнички опажамо — иако улазе у оно дејствено.

Не може се порицати, превише пута се догодило, да поједина места увек имају нарочито другачија дејства (и то без икакве видљиве каузалности). Како то да у Месечевој шуми (*Mondwald*) често примам повезане и добре идеје, у толико изразитијој супротности са Жежевом шумом (*Igelwald*) која лежи на неколико стотина метара удаљености с оне стране канала? Зашто у овом кафеу добијам толико често

необична просветљења, кад ми нешто изнебуха сине, а у оном другом напротив никад ништа, док сам у трећем пак био склон да се растужим? Не би ли требало обратити више пажње на те ствари? Постоје негативне, опасне куће и места. Постоји нешто *сасвим шамно* (чему би понеки желели да се смеју, али будућност се вероватно неће смејати). Ми у то верујемо не из страха, из слабости или неког афекта, већ нам се знање о томе ствара посматрањем – у то су веровали један Балзак, један Сократ, од којих ниједан није био занесењак.

32

Учинио ми се да сам у једном кафеу препознао рибара кога нисам видео већ месецима. Четврт сата касније обрео сам се на другом месту. Тамо се налазио један једини гост: тај рибар.

Не могу из овога да извучем никакве закључке. – Ипак, чини ми се да сам то исто доживео већ десетак пута.

33

Рекао је да је толико јак да једном руком може да поломи другу.

34

Гост: „Да нисам код вас заборавио и свој нож, цепни ножић?”

(Експресан одговор:)

„Не, не, ни ми сами немамо довољно ножева.”

36

Писац као непрактично биће. – Он проучава околности које га ометају, оштрије него неко други проналази разлоге ометања, уопштава случај, све линије води даље и, пошто резултати истраживања постају све шири и важнији, почиње да скицира ствар: притом, међутим, још није уклонио разлоге ометања које би било лако уклонити: није затворио клапну пећи која је производила прејаку топлоту, није отворио прозор, човек би га могао наћи ознојаног, напола угушеног над радом који му је постао важнији од свега другог: важније му је било да разреши питање у *суштини* (циљајући на шире, свеукупно побољшање), да настави да га истражује и, кад резултати постану јасни, не дајући ничему да га од тога одврати, да их скицира, и то, да не би ништа заборавио, у највећој хитњи.

42

Сутон. У неком пролазу налик тунелу видео сам како стоји једна жена: јасно јој се видела само силуета због полутаме која је већ владала у тунелу. Та жена је непомично зурила право пред себе, у даљину, видело се то по целом њеном држању.

Ја сам застао, настојећи да такође сазнам (према правцу њених рамена) шта јој је то тако приковало поглед.

Међутим, нисам могао ништа да видим, ствар је вероватно била сувише удаљена, или ју је заклонило њено обличје, или није гледала баш сасвим тачно у продужетку линије која нас је повезивала па је са свог места гледала на неко место које није било досежно мом погледу.

Тако смо дуго стајали, можда минут. Тад се жена покренула и пошла ка мени, *не окрећући се*, тако да ми је с ужасом морало постати јасно у шта се свако од нас загледао.

45

Често сам пролазио поред те касарне где стоје топови; случајно се тамо нашла гомила канализационих цеви. Хајде да свесно заменимо те две ствари: шта би се десило ако би се те цеви искористиле за пуцање? Експлодирале би и сејале смрт у сопственим редовима, уместо у противничким? Пошто се ипак ради једноставно о томе да се почини велика количина бескорисних смрти док се људи не уразуме, зашто чинити узајамно, и на тако великој удаљености и на тако тежак начин нешто што се може имати много једноставније?¹⁶

48

Зашто су Римљани били велики: уважавали су ум, којим сами нису располагали.

49

Он се не мучи да схвати оно што је тешко, већ оно једноставно.

55

Кад неко каже неком другом: „Онај што долази има извесно држање (или начин на који се смеје, или ма коју другу индивидуалну црту заједничку с тобом) – ништа друго, али баш сад се то држање не може видети”, онда саговорник – нарочито ако је жена – неће престати да пореди са својима све могуће друге црте које се не могу поредити и које нико не би хтео да пореди; да резонује, оспорава, итд.

70

Фанџазија. Он је имао власт над даљином. Но, следствено томе, ако је близина била неповољна, могао се спасити удаљеним *гобрим*. (Имао је власт над даљином: то значи и то да је у временима мира осећао претњу рата.)

¹⁶ При чему се дакако не може заборавити да сам ја имао пред очима један рат попут онога од 1914–1918. (*Прим. ауш*.)

77

Морам да пецам кад има рибе – а не кад ми *Ши* даш времена за то, кад сам себи дам времена за то, итд.

78

„Али то је тако једноставно и непосредно састављено”, тако говоре о оном Ге-теовом прозном фрагменту који ја убрајам у сам врх (Сведочанство у *Вилхелму Мај-сџеру*). Да, управо тамо где престаје свака уметност (а ипак је интегрални израз), налази се уметност.

94

„Ко се уздиже, понизиће се, а ко се понизи...” Али ко то зна, може постати про-рачунат, то и постаје: кад се уздижемо, понизимо се, а ако се понизимо, уздигну-ћемо се. Довољно је знати на којој карици ланца треба да станемо да бисмо знали коначни исход.

Ова библијска изрека (несумњиво мање занимљива од других) довела је до на-станка својеврсног спорта; многи су упали у његову замку, и многи сналажљивци су је искористили за своје добро. Лихтенберг је говорио: „Онај ко глуми покорне много ми је неподношљивији од хвалисавца...” Било како било, много је боље људе процењивати на основу онога што чине. На оно остало (да ли се уздижу или пони-жавају) не обраћајмо пажњу.

95

Четкао је и неговао своју скромност сваки дан и тако ју је утовио... да је сво-јим сјајем надмашила сваку гордост.

[...]

97

Име. – Који је био тај велики ум ако није Хебел? Ако се добро сећам, он је ре-као како се диви Елизи јер она уме нешто што њему остаје недостижно: да једној мачки да име. Ко сасвим озбиљно људским именом крсти једну мачку доказује тиме да није схватио име. („Чак је и обема својим папучама дао имена” – Лихтенберг.) Постаје нам јасно да је и Кетрин Менсфилд схватила ту тешкоћу (немогућност), кад чујемо како је назвала две своје младе маце: „Април” и „Атенеум”.¹⁷

98

Наједном откривам: мрзим круг. – Спирала није круг. – Чини ми се да је круг лаж.

¹⁷ Према имену енглеског часописа где је објавила своје новеле. (*Прим. ѝрпр.*)

Већина писама пати од тога (и по много чему је неделотворна, много неделотворнија него што би морала бити) што уместо детаља пружа нешто *ошће*. („Мој живот је...” – „Данашње стање света...”, уместо „Ево какав ми је био дан...” – „Ево шта сам постигао...”)

Потом, писма болују од тога што, ако се и посвећују детаљима, траже неки посебан детаљ уместо обичног. („Видели смо предивну ангорску мачку.” – „Сунцокрети ижциклају до три и по метра висине.”)

Не треба записивати опште, него детаљ, и не нарочит детаљ, него обичан. — Само *шако* ће писмо добити снагу и светлост; само тако ћеш моћи да изразиш оно што *заиста* излази изван оквира обичног и да нам скренеш пажњу на стварност у целисти.

Пусти необичне мачке и сунцокрете, већ реци како уређујеш свој дан, причај о свом расположењу у шест ујутру, из дана у дан кад устанеш, причај о томе како звучи тон рога за маглу (из године у годину).

Кад погледам писма својих познаника, код већине налазим да свако садржи једну или две тотално мртве реченице које се вечито понављају; за те мртве тачке које се јављају у сваком писму, које ником ништа не говоре, аутор писма сматра да су најважније.

М., на пример „има јако нечисту савест”. У би му „веома радо помогао, кад бих само знао како”. (Притом, ништа од онога што ја сам захтевам, изнова и изнова, а што уопште не би било тешко извести, не наилази на одјек; молим за обавештење, али га не добијам; у следећем писму, уместо одговора, стиже чувена реченица.) Х. „није дуго писао јер ипак може да пише само о лошем.”

Оно што преостаје у писмима врти се око те мртве осовине – како да писмо постане пуно живота кад је од главе тако бљутаво, без икакве супстанце, годинама лишено сваког утемељења?

„Лишено сваког утемељења”: то је прејак израз. Кад боље погледам, налазим да је та реченица тотално мртва, али није сасвим бесмислена, штавише, стално долази на место онога с чим аутор није раскрстио, стално мења читав низ ствари које он не жели или не може да каже.

Колико год се људима дају прецизна упутства – да би требало да износе *шопална уверења* (тешко, ретко оствариво!) или да саопштавају сасвим голе, никаквим уверењима огрнуте детаље – ништа не вреди. Они у сваком писму изнова износе своја *џоловична уверења*, своја уопштавања, своја „мишљења”, те бљутавости, од којих нико не може ништа да направи. Ма и дете, и обичан сељак написао би читљиво

писмо (писма сељака су иначе по правилу најлитерарнија писма, било би интересно истражити ту чињеницу), ако би пренели само детаље дана, седмице, ништа томе не додајући. – Сав остали сос долази од Злог.

... али није ли тим људима допуштено да изнесу своја мишљења...! Не. Мишљења морају дораси до степена нужности који их ослобађа потребе да питају за допуштење.

Дакле, само би Лихтенберг, Мултатули и Карл Краус имали право да износе своје мишљење? Да, само они и њима слични. Мишљења морају имати РЕАЛНОСТ, а њихова реалност се састоји у њиховој потпуној нужности.

112

Поводом „Панталиса”¹⁸ – *Тумарање без ѿлана*, сад откривам, било ми је одувек одвратно. Било да је реч о оној врсти експериментисања на пољу уметности о којој сам писао раније, или о оном „убличавању” живота које то није, као код – мислим на толико непретројивог.

Треба ићи насупрот тој тежњи, за шта постоји више начина. Сама особа може да оствари јединство: она на свој начин обасјава све са чим се сусреће. Иначе, јединство може да се постигне планом, спољашњим уређивањем (које се може именовати). (Вежбање у постизању одређеног циља, у служби нечему одређеном.)

130

При ѿсању. – Потребно ми је четири, шест или осам сати да сваког дана дефинитивно испишем од једне до четири странице – ако уопште стигнем до дефинитивног стадијума; ретко пређем две странице, још ређе три. Кога би то могло занимати? Али ево шта пада у очи: скоро увек имам осећај да сам исписао десет или двадесет страница (па се након провере с чуђењем разуберавам). То се ипак лако да објаснити: писањем сам се пробио кроз огромна пространства.

Оно што остаје и што се може прочитати, то су само врхови или гребени – али ја сам ишао кроз брда и долине, пео се уз планине, кроз све сам прошао, све сам разгледао.

132

„Сад пишем писмо свом пријатељу човеку; и он ће га прочитати. „То је све.”
Питају ме шта радим. Треба да их обавестим о својој каријери, итд.
Или ме питају о чему пишем...

138

Прича о човеку који је у сну пренет у највеће даљине – тачније, била је то само нека врста полусна, јер он се заиста кретао, стварно се тамо обрео.

¹⁸ Упор. *Белешке*, II, 133. (Прим. ауш.)

Биле су то колосалне раздаљине, ствари, дела. Човек је орао вечност, мора без обала; у себи је носио читаве војске, све духовне и телесне снаге.

Али кад се пробудио, утврдио је да није напустио своју стару обалу; био је на својој њиви. Њива је била сува и јадно малена, одавно позната. Али била је узорана.

IX СЛИКА

Докле ћоg имамо ћоверења у слику, живи смо.

Конрад Бенингер

Пронашли су је! Која? Вечност.

Рембо

13

И ја верујем да је свет претежно добар (позитиван). – То каже неко после дугог пута – и није нужно рећи „патње”, јер живот је суштински патња. – Међутим, срећа није тамо где је човек обично очекује: *Видети како се у свим приликама дух одваја од ствари*, то је срећа.

22

Постоје два начина да успоставимо однос са стварима (и трећи, равнодушност, али то је напросто ништа; потпуна равнодушност истоветна је са смрћу).

I. Бити или разумети (идентификација)

II. Видети.

Ти начини се међусобно искључују. Важно је да II не може постојати док постоји I. Пример: „Видим небо”: тиме што занемарујем његово биће: пространства на пространствима, планете итд.; само се ако не идентификујем с њим, ако нисам испуњен разумевањем, могу да видим „небо” (плаво итд.), иначе се носим с притиском, влажношћу и другим разликама атмосфере, с Месецем који привлачи, с односима сила, раздаљина итд.

Неку планету могу да видим само ако нисам прожет њеним разумевањем (идентификацијом).

Исто тако себе самог.

25

Страшно је шта ми све *не* видимо.

Уочена скупина флаша – које се ни по чему не истичу – дим се дизао кроз њих, тачније кроз њихове грлиће; предано сам посматрао то дизање танког дима јер ми

се чинило изванредно, богато, чудесно. И наједном (увек *наједном*, то не може бити случајно) схватио сам да тај дим, по свој прилици, већина људи не би видела – ни ја га раније не бих видео, или бих само, поставши га свестан, рекао „да, дим” и не бих га видео – и разумео како се све одвија у једној нарочитој тачки која представља стожер свести... Сигурно увек постоји безброј ствари које ми гледајући не видимо.

34

Посматрање је у ствари све, знање увек на крају доводи у заблуду (то јест знање које хоће да траје; *највише* знање може постојати само на тренутак, управо у оном тренутку кад настаје, садржано је у посматрању).

Посматрање је све такође зато што оно може да продре кроз многе манифестације ствари, које стоје једне над другима попут кулиса, попут лишћа; насупротив чему знање грешти што се увек зауставља само на *једној* равни – док њих ипак има много.

Кад је Фројд научно повезао извесне ствари, доказао да једна може послужити као замена за другу, тиме није изненадио посматрачке духове који су бескрајно, одувек знали да неке ствари могу међусобно да буду замењене. Јелова шишарка по мом поимању може час значити једно, час друго; може да представља час земаљску куглу, час зрно бибера, час изненадни сјај који се појави приликом оргазма, а час, у призору неког лица, може да представља тврдоћу тог лица, од којег се одвртаћам. А шта је та шишарка сама по себи? Она је *промицање* у великој журби, које сведочи о хиљадама бивших и будућих предмета, које посредује за хиљаде других ствари које су му стране (а које ће се потом здружити у све) – то је промицање у журби, јер та ствар нема никаквог садржаја, она је само тренутно појављивање, она личи на талас, она је само слика; или ако је тако јасније, огледало, па чак и стакло, кроз које се гледа, сочиво које сакупља и расејава погледе у вечност. Једино што морамо јесте да научимо да посматрамо.

35

Потпуно ми је јасно да нема Бога.

Али постоји свет, то је већ довољно зачуђујуће.

45

Било би лепо кад би *schauen* (посматрати) било етимолошки повезано с *erschauen* (претрнути).

59

У речима је најлепше то што оне (углавном) не представљају.

Нема већег чуда од тачно погођене речи.

Вечити загаџак: ухватити *џо* (ТО) увек новим речима. Јер речи, једна за другом, постају празне. (Ми слушамо Спинозине речи, али ко их *разуме*? Ко *разуме* страшну и неизмерну силу која у том тексту повезује те свакодневне речи?

Кад се у сећању вратим на своју најранију свест – можда ми је тад било две године? – рецимо, у најранију у коју сам кадар да се вратим, увиђам да та свест није нимало другачија од моје садашње свести. Моја свест је покривала много мање ствари, али била је иста као што је сада.

Кетрин Менсфилд је стално узвикивала: I want to be *real* – а ипак је била реалнија од безмало свих других.

Ништа од онога што радиш не сме бити припрема.¹⁹

Радост уопште није природно збивање већ људски производ: најтежи и највећи.

Бог

Бог је пре свега продукт људског *неделања*.

Кад је пасиван, човек одашиље вољу, делање, одлуку као неку храбру идеју којекуда у свемир; потребно је да постоји *нешџо* што делује, управља, одлучује, једна блиставо храбра слика; као трајни плод чежње.

„Бог управља” – то се каже зато што човек сам не управља оним чиме би био кадар да управља; људи чине и изговарају ту малу досетку да би очували своје достојанство.

¹⁹ Упор. „Не постоје припреме! Само посао, тј. изведба. [...]” – II, „О приступачном и неприступачном”, фр. 197. (Прим. ирпр.)

Све што током живота поричу напослетку се сажме у представу „Бога”, дебелу попут тољаге. Онда их та тољага млатне.

152

Једном ћеш бити све што јеси.

Изворник: Hohl, L. (1980). *Die Notizen oder Von der unvoreiligen Versöhnung*. Berlin: Suhrkamp.

(С немачкој љревео Реља Дражић)